

## ปัญหากฎหมายกับการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว

### และการพิจารณาหลักประกันของศาล<sup>1</sup>

ณัฐกานต์ ชุติกาญจนาพันธุ์<sup>2</sup>

จากการศึกษา ปัญหากฎหมายกับการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวและการพิจารณาหลักประกันของศาล จะเห็นได้ว่า การปล่อยชั่วคราวถือเป็นมาตรการสำคัญในการลดทอนการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถเข้าถึงสิทธิในการปล่อยชั่วคราวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และมีการประกันสิทธินี้ไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จากแนวคิดซึ่งตั้งอยู่บนหลักของปรัชญาสิทธิมนุษยชน คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย และหลักนิติธรรมทางกฎหมาย ทั้งในด้านการถูกควบคุมตัวและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางอาญาที่ให้โอกาสในการต่อสู้คดีแก่จำเลยได้อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ยังต้องคำนึงถึงสมดุลของสังคมหรือความจำเป็นของรัฐที่อาจเกิดผลกระทบจากการปล่อยชั่วคราว เช่น การกลับไปกระทำความผิดซ้ำ การไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน การไปก่อเหตุร้ายหรืออันตรายประการอื่น หรือการปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล อีกด้วย

จึงทำให้เกิดประเด็นในทางกฎหมายซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของการปล่อยชั่วคราว ที่มีความจำเป็นต้องยึดโยงระหว่างศาลและผู้ถูกปล่อยชั่วคราวด้วยหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เพียงการวางทรัพย์สินเป็นประกันในการปล่อยชั่วคราวโดยให้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพและความจำเป็นของรัฐในการพิจารณาคดี รวมไปถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและพยานในคดีอาญาจากการปล่อยชั่วคราวอีกด้วย โดยประเด็นปัญหานี้แบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

---

<sup>1</sup>บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัญหากฎหมายกับการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวและการพิจารณาหลักประกันของศาล โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จุฑาพร วงศ์ทองสรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล และรองศาสตราจารย์จรัส เล็งวิทยา

<sup>2</sup>นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประเด็นปัญหาข้อที่ 1 ปัญหาขาดข้อมูลประกอบดุลพินิจในการพิจารณาของศาล จากข้อเท็จจริงหรือรายงานความเห็นของเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จากการที่กฎหมายกำหนดให้มีองค์ประกอบในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวและกำหนดให้ศาลต้องพิจารณาถึงข้อมูลของจำเลยในหลากหลายมิติ แต่แท้จริงแล้ว เมื่อศาลพิจารณาปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะในชั้นสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาคดีตาม ศาลไม่มีข้อมูลเพียงพอเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของจำเลย ทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพ รายได้ ครอบครัว สุขภาพ ประวัติการรักษา ประวัติการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมไปจนถึงสถานะจิตใจ หรือแรงจูงใจในการกระทำความผิด และความเป็นไปได้ที่จำเลยจะหลบหนีไม่มาตามกำหนดนัดของศาล รวมไปถึงแนวโน้มในการเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และการกระทำความผิดซ้ำหรือก่อเหตุร้ายประการอื่น เมื่อศาลปล่อยชั่วคราวออกไปโดยไม่มีมาตรการควบคุมตามความเหมาะสม ก็อาจเกิดผลร้ายต่อสังคม เกิดกระทำความผิดซ้ำและหลบหนีในขณะที่ยังถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจของศาล

ประเด็นปัญหาข้อที่ 2 ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันจากการวางหลักประกันตามกฎหมาย เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามบทบัญญัติในมาตรา 108 แล้ว ศาลอาจพิจารณาให้ปล่อยโดยมีประกันและวางหลักประกัน ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาอัตราหลักประกันจากบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเกณฑ์ โดยอัตราหลักประกันจะมากหรือน้อยเป็นการเทียบระหว่างความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดเป็นหลัก ซึ่งความผิดฐานเดียวกันใช้เกณฑ์มาตรฐานราคาหลักประกันเท่ากัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางการเงินดีก็สามารถนำหลักทรัพย์มาวางเป็นหลักประกันต่อศาลได้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อวิถีชีวิตของตน เมื่อหลักทรัพย์ประกันนั้นไม่สามารถยึดโยงบุคคลเหล่านั้นไว้ในอำนาจของศาลได้ก็ไม่สามารถเป็นหลักประกันได้ว่าจะไม่หลบหนี ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้น้อยมีหลักทรัพย์ไม่เพียงพอต่อการนำมาวางประกันตนต่อศาลก็จะไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว จึงทำให้เกิดวลีที่ว่า คุณมีไว้ขังคนจน ดังนั้น ศาลควรพิจารณาอย่างไร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและยังสามารถยึดโยงผู้ถูกปล่อยชั่วคราวไว้ในอำนาจของศาลได้ เมื่อการประกันตัวยังยึดโยงกับเงินหรือทรัพย์สินหลักเกณฑ์ในการวางหลักประกันต้องถ่วงดุลกับเงื่อนไขใด หรือจะเป็นเพียงมาตรการในการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวอย่างหนึ่งเท่านั้น

ประเด็นปัญหาข้อที่ 3 ปัญหาการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวแทนหลักประกัน ซึ่งการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 108 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้อำนาจศาลในการกำหนดให้ใช้ได้ ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยินยอมให้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ในแท้ที่จริงแล้วแม้ว่าการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะตัดสินว่ามีความผิดนั้น รัฐเองก็ต้องมีมาตรการที่ทำให้มั่นใจว่ากระบวนการพิจารณาของศาลจะไม่เสียไป ซึ่งการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวถือเป็นมาตรการในการกำกับดูแลในการปล่อยชั่วคราวอย่างหนึ่ง แต่ตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 กลับยึดโยงการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไว้กับอัตราหลักประกัน โดยกำหนดไว้ในข้อ 3 เพิ่มเติมเงื่อนไขในส่วนที่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยยอมให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจเรียกหลักประกัน ดังนี้

- (1) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปีไม่เกินร้อยละ 20 ของวงเงินประกัน
- (2) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 แต่ไม่เกินร้อยละ 50 ของวงเงินประกัน
- (3) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือโทษประหารชีวิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของวงเงินประกัน

จะเห็นได้ว่าตามข้อบังคับฯ ดังกล่าวเป็นเสมือนการใช้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวเพื่อแทนหลักทรัพย์ในการประกันตัว โดยไม่ได้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แม้การกำหนดให้การติดอุปกรณ์ในลักษณะนี้จะมีเจตนามุ่งเน้นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม แต่จะเกิดคำถามขึ้นได้ว่า การติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นั้น เป็นการคิดให้เฉพาะกับคนจน ไม่ใช่เป็นการติดตามความเหมาะสมเพื่อรักษาสมดุลของกระบวนการพิจารณา คดีอาญา หรือเพื่อป้องกันเหตุต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นตามมาตรา 108 วรรคท้าย

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายกับการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวและการพิจารณาหลักประกันของศาล พบว่ามีข้อเสนอแนะคือ

1. ประเด็นที่หนึ่ง ขาดหน่วยงานในการรับผิดชอบสืบเสาะและค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อรายงานให้ศาลทราบ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ศาลขาดข้อมูลในการพิจารณาปล่อยชั่วคราว

ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยเสนอแนะให้มีการจัดตั้งองค์กรและเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลการปล่อยชั่วคราว หรือจะให้มีสำนักงานปล่อยชั่วคราว ซึ่งมีโครงสร้างและบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยเฉพาะ ทั้งนี้ ให้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของศาลทั้งในระหว่างการพิจารณาและระหว่างการอุทธรณ์หรือฎีกา รวมถึงมีหน้าที่สืบเสาะหาข้อมูลความประพฤติต่าง ๆ และเหตุปัจจัยที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับไปกระทำความผิดซ้ำ หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไม่มาศาลตามกำหนดนัด หรือกระทำการอื่นใด อันเป็นผลร้ายต่อสาธารณะชนหรือสังคมโดยรวม เพื่อให้ศาลได้วางเงื่อนไขในการกำกับดูแลความประพฤติของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างที่ศาลปล่อยชั่วคราวไป โดยไม่กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามสมควร

การกำหนดให้มีองค์กรในการดูแลการปล่อยชั่วคราวโดยเฉพาะนั้น สมควรจัดตั้งขึ้นเป็นพระราชบัญญัติตาม เพื่อกำหนดให้มีหน่วยงานใหม่ในการรับผิดชอบดูแลและดำเนินการอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งจะถือว่าเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นองค์กรอิสระที่สังกัดภายใต้สำนักงานศาลยุติธรรม นอกจากมีหน้าที่ในการสืบเสาะรวบรวมข้อมูล เสนอความเห็น และข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาของศาลแล้ว ยังรวมไปถึงการกำหนดให้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลความประพฤติของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการปล่อยชั่วคราวของศาลอีกด้วย

2. ประเด็นที่สอง ความไม่เท่าเทียมกันจากการวางหลักประกัน ยังมีการใช้เงินและทรัพย์สินหลักประกันอิงกับความหนักเบาแห่งข้อหาหรือฐานความผิด เพื่อพิจารณาอิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก

ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยจัดให้มีการประเมินความเสี่ยงในการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือกระทำความผิดซ้ำ ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อ

ภยันตรายอย่างอื่น ซึ่งควรจะดำเนินการนับแต่เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกนำตัวมาส่งศาลในครั้งแรก โดยจัดให้มีการเก็บข้อมูลซึ่งมีรายละเอียดเฉพาะ โดยนำมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์เป็นความเสี่ยง ซึ่งศาลจะได้นำมาใช้ประกอบการปล่อยตัวชั่วคราวจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยจัดให้มีการกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้ควรให้การประเมินความเสี่ยงนั้นถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย และควรให้ปรับปรุงการใช้เกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ให้กลายเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งในการปฏิบัติต่อเนื่องจากมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยแก้มาตรา 108 (4) ในส่วนของการพิจารณาปล่อยชั่วคราวที่ให้พิจารณาว่าเชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด เป็นให้พิจารณาจากผลการประเมินความเสี่ยงและรายงานวิธีการกำกับดูแลของเจ้าพนักงานว่ามีความเป็นไปได้เพียงใด ส่วนการพิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันนั้น ให้พิจารณาเมื่อศาลเห็นควรให้วางหลักประกันในชั้นกำกับดูแล โดยพิจารณาหลักประกันเมื่อขณะทำสัญญาประกันและวางหลักประกันต่อศาล ทั้งนี้ ควรให้มีการประเมินความเสี่ยงเพื่อประกอบการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของศาลโดยให้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนและวิธีการ รวมไปถึงแนวทางในการเสนอความเห็นต่อศาลในการประเมินความเสี่ยงไว้ในข้อบังคับประธานศาลฎีกาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้วย

### 3. ประเด็นที่สาม ปัญหาการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผิดวัตถุประสงค์

ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยเห็นควรเสนอให้ยกเลิกการใช้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ข้อ 3 โดยให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอันเป็นอิสระในการพิจารณาถึงความเหมาะสมและความจำเป็นของผู้ต้องหาหรือจำเลยจากผลการประเมินความเสี่ยงว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดในการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวเพื่อควบคุมและกำกับดูแลในชั้นปล่อยชั่วคราวของศาล และเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในมาตรา 108 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

## เอกสารอ้างอิง

- กุลพล พลวัน. **สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2543.
- ณรงค์ ใจหาญ. **หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ ปัจจุบันและทศวรรษ**. บทบัญญัติ เล่ม 53. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2540.
- สหกรณ์ อึ้งเจริญวงศ์ และคนอื่นๆ. **ศึกษา วิเคราะห์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว โดยใช้กำไลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)**. ผลงานสัมมนาวิชาการหลักสูตรผู้บริหารศาลยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559.
- สัญญา ธรรมศักดิ์ **ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดย ประภาศน์ อวยชัย. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2524.
- ชาคริต บุญเพิ่ม. **“การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ : ศึกษากรณีการจับ”**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2554.
- ดราวรรณ ใจคำป้อ. **“การแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหา”**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.